

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 13092

MAYN RAYZE TSUM

Sergei Metsh

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

MICROFORM

יוגנט-פיבליאטעק "חבר"

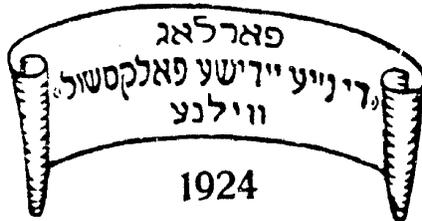
ס. מ. ע. י. י.

מיינ רייזע צום וואסערפאל
ניאגארא

ידיש ב. הימסאן.

22/11/24

6789

דרוק ס. עטשעין שטראסע נאם 6.

Mair. raise cum waserial Njagara. M Chaimson.

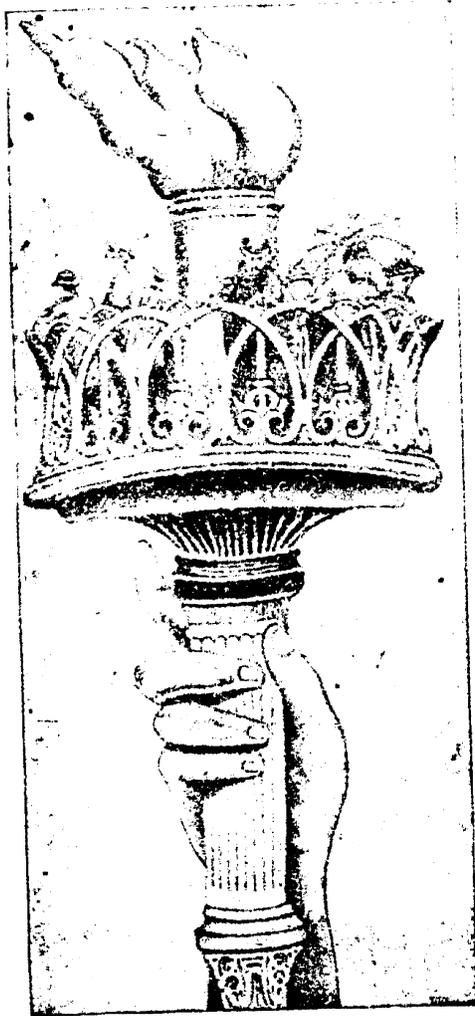
10 10 10

מײן רײזע צום וואסערפאל נײאגארא.

...אויפן זעקסטן טאָג פון אונזער רײזע איבערן אַטלאַנטישן אָקעאַן באַווייזט זיך אויפן האַריוואָנט אַ פּלאַך פּאַסיקל יבשה — דאָס איז דער אינזל לאַנג-אײלענד לעבן ניו-יאָרק. אַלע פּאַסאַזשירן פּילן דאָסזעלבדיקע, וואָס עס האָט אַמאָל געפּילט קאַלומב מיט זײנע חברים, בעת זײ האָבן צום ערשטן מאָל דערזען—ערד. דער גאַנצער עולם טוט זיך אַ שאַט אויפן דעק, און קוקט מיט דער גרעסטער אַנשטרענגונג אַהין, וואו עס זעט זיך דאָס פּאַסיקל ערד. אַט האָבן זיך שוין רעכטס און לינקס באַוויזן ברעגעס, דאָס באַווייזט, אַז מיר פּאַרן אַרײן אין ניו-יאָרקער אײנגוס. אַלץ אָפּטער און אָפּטער טרעפן מיר אַן דאַמף און זעגלשיפן. אַט איז שוין דער קאַפּ סאַנדי הוט, און אַן שטייט אויף אַ קליין אינזעלע די סטאַטוע פון פּרייהייט, וועלכע באַלייכט די וועלט. אַזוי רופן זי די אַמעריקאַנער. די דאָזיקע סטאַטוע מאַכט אַ טיפן און שטאַרקן רושם. אויף אַ פּיעדעסטאַל, וואָס דערגרייכט 22 קלאַפּטער די הײך, שטייט אַ פּרויען-פּיגור, וואָס איז הויך 21 קלאַפּטער. אין דער אויפגעהויבענער רעכטער האַנט האַלט זי אַ פּאַקל, אין וועלכן מען צינדט בײנאַכט אָן אַן עלעקטרישן לאַמפּ, און אין דער לינקער — אַ בוך. אינעווייניק אין פּיעדעסטאַל

איז פאראן א שיינער שטיינערנער טרעפ, און אין דער סטאטוע א לייכטאר שרויפנטרעפ; דערביי זיינען דא נישט איינער, נאר צוויי שרויפנטרעפ, וואס זיי נען אזוי איבערגעפלאכטן צווישן זיך, אז די וואס גייען ארויפצו, שטיסן זיך

ניט צונויף מיט די, וואס גייען אראפצו. דערדאזיקער טרעפ האט 1500 טרעפלעך. ארויפגייענדיק אויף זיי, קומט מען אריין אין קאפ פון דער סטאטוע, און מען קען דאן דורך דער עפענונג אין איר קראנק זען די גאנצע געגנט ארום ניו-יאָרק, וועלכע איז וואונדערבאר שיין. אָבער די וואָס ווילן קענען זיך אויפהייבן נאָך העכער: נאָך אַ שמאַל טרעפעלע איז געמאַכט אין דער אויפגעהויבענער האַנט פֿין דער סטאַטוע ביזן פּאַקעל צו. אַט דער טרעפ באַשטייט פון נאָך 54 טרעפלעך. דערדאזיקער טרעפ פירט אויף אַ קליינעם קיי-לעכדיקן באַלקאָן אינם פּאַקעל, אויף וועלכן ס'קענען אַרויף — 10 מענטשן. די אויסזיכט פון אַט דעם באַלקאָן איז קאָלאָסאַל, אָבער דאָרטן הערשט אַזאַ שטאַרקער ווינט, אַז דאָס רוב באַזוכער אַנטשליסט זיך נישט אַרויפצוגיין אַהי און באַטראַכט די אומגעגנט פון קאָפּ פון דער סטאַטוע.

די רעכטע האַנט פון דער פרייהייטס-סטאַטוע, וואָס האַלט דעם פּאַקעל.

די סטאטוע פון פרייהייט האט די פראנצויזישע רעפובליק געגעבן א מתנה די פאראייניקטע שטאטן לכבוד דעם הונדערטיג-

ריקן יוביליי פון דער אומאפהענגיקייט. זי איז געמאכט לויט דעם פלאן פון דעם סקולפטאר בארטאלדי. דאָס געלט אויף איר איז געוואָרן צונויפגעוואַמלט פון פרייוויליקע מגדבים. זי באַשטייט פון אַן אַייזערנעם סקעלעט און גראַטן, און איז באַשלאָגן מיט גראַבע מעשענע פלאַטן. דערביי וועגן די פלאַטן אַליין איבער 5000 פוד. פֿדי זיך צו מאַכן אַ באַגריף וועגן דער גרייס פון דער סטאַטוע, איז גענוג צו וויסן, אַז דער מיטלסטער פינגער פון איר האַנט איז 8 פֿוט די לענג.

ענדלעך איז אונזער שיף אריינגעפארן אין ניו-יאָרקער וואָפּן, וועלכער איז אינגאַנצן פול מיט טויזנטער שיפן.

ניו-יאָרק איז—לויט דער צאָל איינוואוינער — די ערשטע שטאָט אין אמעריקע און אפשר אין דער גאַנצער וועלט (פון 5—7 מיליאָן). זי שטייט אויף אַ שטיינערנעם אינזל 20 וויאָרסט די לענג, וואָס ליגט ביי דער לעפּצונג פון דעם ברייטן וואַסעררייכן טייך הודסאָן; אין דרום ליגט די אַלטשטאָט מיט קרומע שמאַלע גאַסן; דאָ געפינען זיך 10, 15 און 20 גאַרנדיקע הייזער. דאָס איז עפעס אַ טונקעלער לאַפּירינט פון שמאַלע געסלעך, וואו ס'שוויבלט בייטאָג פון אַלערליי נעגאַציאַנטן (הענדלער), קאַפיטאַליסטן און זייערע באַהעלפּער, און וואו ס'איז ביינאַכט קיינער, אַחוץ די שומרים, ניטאָ. דאָ געפינען זיך מאַסן סקלאַדן און שפייכלערס, דאָ ציען זיך ביי די ברעגעס לאַנגע שורות שוואַרצע דאָקן. אָבער דער איבעריקער טייל פון ניו-יאָרק באַשטייט פון רעגלמעסיקע שורות גאַסן, וואָס גייען אין דער לענג און אין דער קווער. די גאַסן, וואָס גייען לענג אויס, הייסן עוועניו און זיי זיינען נומערירט פון מזרח אויף מערב, און די, וואָס גייען אין דער קווער, זיינען פאַרנומערירט פון דרום צו צפון. אויף די גאַסן איז שטענדיק, ניט געקוקט אויף די זייער ברייטע טראַטוואַרן, אַ מורא=דיקע שטויסעניש און שטופעניש. צווישן די דערוואַקסענע דרייען זיך כסדר אַרום קליינע יינגלעך מיט גרויסע פעק צייטונגען. די ניו-יאָרקער קויפן צייטונג=גען מאַסנווייז און לייענען זיי אויפן גאַס גייענדיק, אָדער אין די טראַמוויען, דערנאָך וואַרפן זיי זיי אַוועק דאָ גופאָ אויף דער גאַס; דאָ ווערן אויך אַוועק=געוואַרפן שאַלעכק פון אַפעלטיגען, באַנאַנען, קאַווענס א. א. דעריבער איז אויף די גאַסן זייער ניט ריין. אויף יעדער ראָג גאַס זעט מען אויף אַ מאַיכן געשטעל אַ פלושענעם שטול אונטער אַ שירם. אויפן שטול זיצט אַ דזשענטלמען, וואָס שיינט צו זיין זייער אַ וויכטיקע פּערזאָן, און לייענט אַ בלאַט. דאָס איז אַ שוכפּוצער. אויב איר ווילט, אַז אייערע שיך זאָלן באַקומען אַן אומגעוויינלעכן גלאַנץ, זעצט איר זיך זייער באַקוועם אַריין אין דעם שטול אונטערן שירם, און פל=זמן מע פּוצט אַיך די שיך, לויפט איר מיט די אויגן דורך אַ צייטונג. די הויפט=גאַס פון ניו-יאָרק איז בראַדוויי — דאָס מאַנומענטאַלע עוועניו פון דער סוחרישער אמעריקע; אָבער אויב איר ווילט זען דעם גאַנצן לוקסוס, דעם גאַנצן אומדערהערטן גלאַנץ, מיט וועלכן די ניו-יאָרקער מיליאַר=דערן רינגלען זיך אַרום, דאַרפט איר גיין אויף דער „פינפטער עוועניו“. דאָס איז אַ ברייטער גלייכער בולוואַר, וואָס ציט זיך אויף 10 וויאָרסט פון דרום אויף צפון, און איז פון ביידע זייטן פאַרבוט מיט פאַלאַצן פון מירמלשטיין, גראַניט און רויטן זאַמדשטיין. אַ טייל פאַלאַצן זיינען באַפּוצט מיט סטאַטוען און באַרעליעפן, אַנדערע זיינען אינגאַנצן באַדעקט מיט בליענדיקע אַרכידעען און אַנדערע זעלטענע געוויקסן, זיינען דראַפּירט מיט רויזן, מיט יאַפּאַנישע קריכנדיקע געוויקסן, מיט קלעטערנדיקע ליאַנען, וועלכע ציטערן פון לייכטסטן ווינט, און אַנדעקן אַזוי אַרום די אַרכיטעקטאַנישע באַפּוצונגען פונם פאַלאַץ. זעט די איבעריקע גאַסן פון ניו-יאָרק זיינען פאַרוואַנדלט אין טונקעלע גאַלע=

רייען, אדאנק די אייזנבאנען, וואָס ציען זיך אין דער לופטן איבער די קעפּ פון די מענטשן, וועט איר אויף דער „פינפטער עוועניו“ קיין שום אייזנבאנען און אנדערע פאַרקערסמיטלען, אַ חוץ די שיינע אווטאָמאָבילן פון דער ניו-יאָר-קער געלט-אַריסטאָקראַטיע, ניט זען.

אינם צענטער פון ניו-יאָרק געפינט זיך דער צענטראַלער פאַרק — אַ גרויסאַרטיקע פאַראייגיקונק פון גרינע לאַנקעס, וועלדער, פעלזן און אָזערעס; דערדאָזיקער פאַרק איז 5 וויאַרסט די לענג און 1 וויאַרסט — די ברייט. אַרייַן-קומענדיק אין אים, פילט מען זיך, ווי אין אַ דאָרף, און נאָר דאָס פאַרשטיקטע געהילך, וואָס דערגייט אַהער פון די גאַסן, צעשטערט די אילוויע. אין דעם-דאָזיקן פאַרק זיינען פאַרפלאַנצט די פאַרשיידנסטע ביימער (מע דאָרף ניט פאַרגעסן, אַז ניו-יאָרק איז אַ דרומדיקע שטאָט, ווי למשל אין איראָפּע נעאַ-פּאָל), און זיינע שטאָטנדיקע שיינע אַלעען זיינען שטענדיק פול מיט שפּאַצירן-דיקע. אין אַ טייל אַלעען זעט מען כסדר אַ גרויסן עולם, וואָס שפּאַצירט צופוס, אין אנדערע דרייען זיך אַרום קאַרעטן, אווטאָמאָבילן, וועלאָסיפעדן, רייטער. נאָר דאָס שענסטע, וואָס ניו-יאָרק פאַרמאָגט, מיט וואָס ער קען זיך באמת באַרימען, דאָס איז דער באַרימטער ברוקלינער בריק, וואָס הענגט איבערן ברייטן ים-דורכגוס. ווי מיר האָבן שוין געזאָגט, געפינט זיך דער הויפטטייל פון ניו-יאָרק אויפן שטיינערנעם אינזל ביי דער לעפצונג פונם טייך הודסאָן. לעבן דעמדאָזיקן אינזל ליגט אַ צווייטער — דער לאַנג-איילענד, וועלכער איז אַ סך גרעסער פאַרן ערשטן, און אַ גרויסער טייל שטאָט, דער אַזויגערופענער ברוקלין, ליגט אויף אים. ניו-יאָרק און ברוקלין זיינען אָפּגעטיילט איינער פונם-אנדערן דורך אַ דורכגוס, וואָס האַלט כמעט אַ קילאָמעטער (1000 מעטער) די ברייט. דורך דעמדאָזיקן דורכגוס גייען כסדר שיפן. אין פריערדיקע צייטן פלעגט זיך דער פאַרקער צווישן ביידע טיילן שטאָט אונטערהאַלטן דורך עטלעכע צענדליק דאַמפשיפן, וועלכע פלעגן כסדר גיין אַהין און צוריק אָנגעפאַקטע מיט מענטשן. אָבער אינדערצייט פון אַ נעפל אָדער אַ שלעכט וועטער פלעגט דער פאַרקער ווערן זייער שווער און אַפילו געפערלעך. כדי צו פאַרמיידן דידאָזיקע מניעה, האָט מען געדאַרפט אויסבויען איבערן דורכגוס אַ בריק, אָבער אַזאָ, אַז אַפילו די גרעסטע שיפן זאָלן קענען דורכגיין דעם דורכגוס. דער אינזשענער דשאַן ראָבלינג האָט ערפילט דידאָזיקע אויפגאַבע און האָט אויסגעבויט אַ קאַלאָסאַלן הענגענדיקן בריק, וואָס האָט זיך געבויט 14 יאָר און האָט געקאָסט 18 מיליאָן דאָלאַר. לכתחילה האָט מען אויפן ברעג דורכגוס אַוועקגעשטעלט צוויי גראַניט-טורימס, צו 40 קלאָפּטער איבערן וואַסער די הייך. אויף דידאָזיקע טורימס-זיינען אָנגעצויגן 4 קאַלאָסאַלע קאַנאַטן, וואָס יעדערער פון זיי איז פריער גע-וואָרן צוגעפעסטיקט צו אַ פעלו אויפן ברעג, דערנאָך — צו דעם ערשטן טורים דערנאָך איז ער געוואָרן איבערגעצויגן איבערן דורכגוס, איז דורכגעאַנגען דורך דעם צווייטן טורים און לסוף געוואָרן צוגעפעסטיקט צום צווייטן ברעג. דער קאַנאַט איז ווי אַ מענטשלעכער גוף די דיק און באַשטייט פון 5000 שטאַלענע דראָטן. ער וועגט ביז 22,000 פונד. ס'פאַרשטייט זיך, ס'וואַלט געווען

אוממעגלעך צוצופירן און אריבערצוציען איבערן דורכגוס און מוראדיקע משא. דעריבער. פלעגט מען צופירן באזונדערע בינטלעך קאנאט, וועלכע מע פלעגט דערנאך פאראייניקן צוזאמען. די דראָטן פלעגט מען לכתחילה אויסלייגן אויפן גרונט פונם אָפּגוס, דערנאָך פלעגט מען אָפּהיטן אַ מאַמענט, ווען צווישן די טורימס איז ניט געווען קיין איין שיף, און מע פלעגט די בינטלעך דראָטן אויף גיך אויפהויבן און אָנציען. די אַרבעטער פלעגן זיין ווי שפינען אויפן שפינוועפס. אָנטשעפען די אָנגעצויגענע דראָטן, פלעגן זיי זיי פאראייניקן און באַדעקן מיט אַ מאַסע, וואָס פאַרהיט פון ראָסט. בעת אַלע 4 קאנאטן זיינען געווען אָנגעצויגן, האָט מען אויף זיי פון אונטן אויפגעהאַנגען אַ שטאַלענעם בריק 12 קלאַפטער די ברייט מיט פאַרענטשן ביי די זייטן.

— אויף דעמדאָזיקן בריק גייט אינמיטן אַ ברייטער וועג פאַר פוסגייער, פון ביידע זייטן פון דעמדאָזיקן וועג גייען צוויי וועגן — פאַר וואָגנס און אויטאָמאָבילן, און ביי די זייטן פון אָט די וועגן — גייען צוויי רייען וועגן פאַר טראַמווייען פון גאָר אַ באַזונדער געביי. אַזוינע טראַמווייען גייען איבער אַלע גאַסן פון ניו-יאָרק. אונטער די וואָגאַנעס באַוועגט זיך דורך אַ דאַמפּמאַשין אין אַ באַזונדער גראָבן — פּסדר אַ קאַנאַט. אויף יעדן וואָגאַן געפינט זיך אַ מיין אָפּצווענגע. בעת די אָפּצווענגע איז אָפּן, גייט דער קאַנאַט פריי דורך דורך אים, און די וואָגאַנעס שטייען אויף אַן אָרט, נאָר בעת דער קאַנדוקטאָר דריקט מיט אַ דריי פון אַ באַזונדער הענטל צו די אָפּצווענגע, נעמט דער קאַנאַט שלעפּן דעם וואָגאַן, און דער וואָגאַן גליטשט זיך גיך איבער די רעלסן. איבערן ברוקלינער בריק פאָרן טעגלעך דורך איבער 200,000 מענטשן.

אָבער מיר האָבן זיך צופיל פאַרזאַמט אין ניו-יאָרק, מיר מוזן זיך איילן צו דער ניאַגאַראַ. אינם האָטעל, וואו מיר האָבן זיך אָפּגעשטעלט, קען מען קויפן אַ בילעט, אויף וועלכן אייזנבאַן מע וויל. מיר נעמען אַ בילעט קיין בופּאַלאַ און ניאַגאַראַ און פאָרן אוועק צום וואָקזאַל.

מיר פאָרן גיך דורך דעם רייכן באַפעלקערטן שטאַט ניו-יאָרק. דורך די שפיגלפענסטער פון אונזער וואָגאַן קענען מיר זיך זאָט ניט אָנקומען אויף די גרויסאַרטיקע לאַנדשאַפטן. ענדלעך קומען מיר צו דעם וואָסערפאַל ניאַגאַראַ, צו דעמדאָזיקן וואונדער פון דער וועלט, קעגן וועלכן אַלע איבעריקע וואונדער פון אַמעריקע זיינען גאַרניט. קיין שענערס פון דער ניאַגאַראַ איז אויף דער וועלט ניטאָ, און ניט ווילנדיק ביסטו מקנא די אַמעריקאַנער, וואָס פאַרמאַגן דעמדאָזיקן וועלט-אוצר, דעמדאָזיקן מקור פונם ריינסטן פאַרגעניגן, וועלכן אַ מענטש קען פילן.

דער טייך ניאַגאַראַ איז דער איינציקער אויספלוס פון די פיר פאַראיי-ניקטע גרעסטע אָזערעס פון דער וועלט: פונם אייבערשיין, גליאַן, מי-סיגאַן און ערי. די דאָזיקע פיר אָזערעס פאַרנעמען צוזאַמען אַ שטח פון 4,200 קו. מייל, ד. ה. אַ שטח, וואָס איז 7 מאָל גרעסער פאַר מאַסקווער גובערניע. דעריבער קען מען זיך פאַרשטעלן, ס'אַר אַ מאַסע וואָסער דער טייך ניאַגאַראַ שלעפט אוועק! ניט ווייט פון בופּאַלאַ, ד. ה. ביי דעם אָרט, וואו די

ניאגארא פליסט ארויס פון דער אָזערע ערי, איז זי זייער ברייט, און פליסט
רואיק און שטיל צווישן די נידעריקע ברעגעס, דערביי טיילט זי זיך אָפּטמאָל
אין אָרימס, וועלכע בויגן אַרום קליינע וואַלדיקע אינזלעך.
מיט אַנדערהאַלבן וויאָרסט פאַרן וואַסערפאַל בויגט זיך דער טייכגע-
לעגער אָן אַראָפּצו גאַנץ שטיל. זיינע ברעגעס ווערן געענטער איינער צום
אַנדערן, זיינע וואַסערן גליטשן זיך אינם פאַרשמעלערטן געלעגער אַלץ גיכער
און גיכער. דער טייך נעמט וואָס ווייטער פליען פיל פון בויגן, ער ווערט
אינגאַנצן באַדעקט מיט שוים און גרויסע כוואַליעס. און ענדלעך ווערט ער
צעטיילט אויף צוויי מוראדיקע וואַסערפאַלן, וואָס פאַלן אַראָפּ פון ביידע זייטן
פונם ציגנאינזל, וועלכער הענגט איבער אָן אָפּגרונט. מע זאָגט, אַז דערדאָזי-
קער אינזל האָט באַקומען זיין נאָמען פון אַ סטאַדע ציגן, וועלכע האָבן אויף
אים געלעבט אין 18טן יאָרהונדערט און וועלכע זיינען שפעטער אין אַ קאַלטן
וועטער אומגעקומען. דער גאַנצער ציגנאינזל איז באַוואַקסן מיט אַ פרישן גע-
דיכטן וואַלד, וועלכער איז פון אַלע זייטן אַרומגערינגלט מיטן ווייסן שוים
פון די פאַרביילויפנדיקע כוואַליעס. פון ביידע זייטן פונם אינזל פאַלן מיט
אַ שרעקלעכן דונער אַראָפּ די צוויי וואַסערפאַלן: דער אַמעריקאַנער און דער
קאַנאַדער. איינער איז לערך ניט זייער ברייט — ער האַלט סך הכל 32 קלאַפּ-
טער די ברייט, דער אַנדערער בילדעט אַ קאַלאַסאַלן האַלבקרייז, וואָס איז
ענלעך צו אַ פּאָדקעווע, וואָס האַלט אין דער קווער 242 קלאַפּטער. דורך אַט
דעם וואַסערפאַל פאַלט אַראָפּ דער גרעסטער טייל וואַסער פון דעם טייך, וואָס
קאָכט און זידט אויפן גרונט פון תהום. אין דעמדאָזיקן תהום איז גאַרניט
מעגלעך צו זען: מע זעט נאָר דעם אייבערשטען טייל פון דער וואַסער-וואַנט,
דער אונטערשטער איז באַהאַלטן אין געפּל פון די שפּריצנדיקע כוואַליעס און
שוים, פון דאָרטן הויבן זיך אויף וואַלקנס וואַסערשטויב, וועלכע באַגיטן די
דערבייאיקע געגנט מיט אַ שטענדיק קליין רעגעלע; אין זיי שפילן די שטראַלן
פון דער זון און בילדן רעגנבויגנס, וואָס וואַקלען זיך און ענדערן זיך כסדר;
דידאָזיקע רעגנבויגנס קען מען אַמאָל באַמערקן אויך ביינאַכט, ביי אַ העלן
לבנה-שיין, און דעמאָלט זעט די ניאָגאָראַ אויס ווי אַ כּשף-ווערק.
נאָך דידאָזיקע וואַלקנס פון וואַסערשטויב קען מען שוין פונווייטן, פון
הינטער די ביימער פון די דערבייאיקע פאַרקן, זען דעם אָרט פון וואַסערפאַל.
נאָר נאָך פריער גיט ער צו וויסן וועגן זיך מיט זיין גרויסאַרטיקן דונער.
אַבער איצט רעשט שוין ניט די ניאָגאָראַ, ווי אַמאָל, אין דער שטילקייט פון
די וויכטע וועלדער. איצט פאַראייניקן זיך צו איר דונער דער טומל פון די
שטעט, פאַבריקן, אייזנבאַנען, האַטעלן, וועלכע פאַרהילכן אָפּט איר מוראדיקע
שטיב. אגב מוז מען זיך מודה זיין, אַז די אַמעריקאַנער האָבן פּראָקלאַמירט
ביידע ברעגעס פון וואַסערפאַל און דעם ציגנאינזל אַלס נאַציאָנאַל אייגנטום.
קיינער קען דאָ ניט קויפן אָדער דינגען קיין ברעקל ערד און יעדערער האָט
דאָס פולע רעכט, ניט צאָלנדיק קיינעם קיין גראַשן געלט, צו שפּאַצירן אויף
די ברעגעס פון ניאָגאָראַ, אין די שאַטנדיקע אַלעען פון אירע פאַרקן, און

שטייענדיק אויף די בריקלעך, וואָס ציטערן פון שויםענדיקן וואַסער, אָדער אויף די באַלקאָנעס, וואָס זיינען צוגעקלעפט צו די אַרומיקע פעלזן, זיך שפיגלען אינם וואַסערפּאַל, וויפל זייער האַרץ געלופט.

מיט עטלעכע יאָר צוריק האָט מען אַוועקגעלאָזן מיטן שטראָם פון וואַסער-פּאַל אַן אַלטע שיף, וואָס האָט שוין מער ניט געטויגט צום פּאַרן; אויף די ברעגעס

איז געשטאַנען אַ גרויסער עולם און געקוקט, וואָס דאָ וועט זיין. ווי אַ פייל פון בויגן האָט די שיף גע-נומען פליען צום וואַסער-פּאַל, האָט זיך אויף אַן אויגנבליק באַוויון אין זיין קאַנאַדער העלפט און איז מיט גרויס פּאַראַד אַראָפּ-געפּאַלן אין תהום אַריין. און מער האָט קיינער ניט געזען ניט די שיף, ניט די שפּענדלעך פון איר.

מע דערציילט, אַז פּאַרצייטן האָבן די רויט-הויטיקע אינדיאַנער גע-האַלטן די ניאַגאַראַ פּאַר אַ גאַט, און פלעגן איר אַלע יאָר ברענגען אַ קרבן - די שענסטע יונגע מיידלעך. מע פלעגט מאַכן אַ ניי-ווייס שי-פעלע, און מע פלעגט אַהין אַריינזעצן דעם אַרימען קרבן, אַ פּאַרפּוצטן מיט פלומען און גרינס. דאָס שיפל פלעגט מען אַראָפּלאָזן

דער פלאן פון ניאגארא פון וואסערפאל.
 (1) דער ציגנאינזל, (2) דער לבנה-אינזל, (3) קאנאדער וואסער-פאל, (4) אמעריקאנער וואסערפאל, (5) דער אינטערסטער אָפּשטריך פון ניאַגאַראַ.

אין טייך מיט עטלעכע וויאָרט פּאַרן וואַסערפּאַל, און טויזנטער מענטשן פלעגן שטיין אויף די ברעגעס און נאָכקוקן נאָך דעם. דער סאַמע פייערלעכער מאַמענט פלעגט אָנקומען דאָן, ווען דאָס שיפל פלעגט, צושווימענדיק צום אָפּ-האַנג, אויף אַן אויגנבליק אָננעמען אַ ווערטיקאַלע לאַגע, און דאָן פּאַרשוואַונדן ווערן אויף אייביק.

אויפן ציגן-אינזל קען מען לייכט ארויפגיין צופוס אָדער אַרויפפּאַרן איפּער אַן אויסגעצייכנטער בריק. דידאָזיקע בריק האָט מען געבויט אַזוי: צו-ערשט האָט מען אויפן ברעג געמאַכט שטיינערנע פּאַליעס. פון דידאָזיקע פּאַ-

ליעס האָט מען אַרויסגערוקט איבערן תהום פונם וואַסערפאַל עטלעכע באַלקנס; אויף די באַלקנס האָבן די אַרבעטער אַוועקגעלייגט ברעטער, איבער וועלכע זיי זיינען אַריבער ביון ברעג פון די באַלקנס און גענומען אַראַפּלאָזן גרויסע שטיינער אין טייך אַריין. אַזוי אַרום האָבן זיי אין טייך אויך געמאַכט אַן אַנשפּאַר. פון אים האָבן זיי ווידער אַרויסגערוקט באַלקנס מיט ברעטער אויף זיי און האָבן געמאַכט אַ דריטן אַנשפּאַר א. אַז. וו. ביון סאַמע אינזל.

לעבן דעם ציגן-אינזל ליגט אַ קליין אינזעלע — דער לבנה-אינזל. דאָמ דאָזיקע אינזעלע איז פאַראייניקט מיטן ציגן-אינזל דורך אַ שטאַרקער בריק. אַזוי אַרום קען מען באַטראַכטן די ניאַגאַרע און זיך שפיגלען אין איר שיינקייט סיי פון די ביידע אינזלען, סיי פון דער בריק, וואָס פאַראייניקט זיי. דערביי קומט אויס, ווי איר וואָלט הענגען איבערן וואַסערפאַל. און אַלץ אונטער אייַ ערע פיס ציטערט און וויגט זיך פון די קלעפּ פונם וואַסער. יעדע רגע דוכט זיך אייך, אַז אַט-אַט פאַלט איר אַראָפּ אין תהום אַריין, פּונּוואַנען ס'באַווייזן זיך פון צייט צו צייט אינם כאַאָס פון די טראַפּעלעך שרעקלעכע שוואַרצע פעלן, וואָס זיינען ס'רוב באַהאַלטן אינם וואַסער-שוים. דאָס זיינען די אייביקע פעלן, ווי מען רופט זיי דאָ.

צווישן דעם ציגן-אינזל און דעם לבנה-אינזל פאַלט אַראָפּ אַ שמאַלער שטראָם פון דער ניאַגאַרע, וואָס הייסט דער צענטראַלער וואַסערפאַל. ער האַלט אַ קלאַפּטער 10 די ברייט. אונטער אים קאָן דורכגיין אַ מענטש, פאַרשטייט זיך אַזאָ, וואָס האָט שטאַרקע נערוון. הער וויטקאָוסקי שילדערט אונז אין זיין אינטערעסאַנטן בוך „איבערן אַקעאַן“ דיאָזיקע ריזע אונטערן וואַסערפאַל אַזוי:

„אויפן ציגן-אינזל שטייט אַ שיין הייזל, וואו ס'זיינען פאַראַן אַלע מיט-לען, וואָס זיינען נייטיק צום געפערלעכן שפּאַציר. צוערשט האָב איך געמוזט פאַרשרייבן מיין נאָמען און דעם אַדרעס, כדי מען זאָל וויסן, וואוהין אַפּצו-שיקן מיינע זאַכן און דאָס געלט אינם פאַל, אויב איך וועל אומקומען אינם תהום. דערנאָך האָט מען מיר דערלאַנגט אַן אייזערן שאַכטל, וואוהין איך האָב אַריינגעלייגט מיין געלט און די קאַסטבאַרע חפּצים. דאָס שליסל פון קעסטעלע האָט מען מיר אויף אַ שטריקל אויפגעהאַנגען אויפן האַלז. נאָכדעם האָט מען מיך אַריינגעפירט אין אַ באַזונדער צימערל, וואו כ'האַב אויסגעטאָן מיינע זאַכן און אַנגעטאָן אַ ספּעציעלן אַנצוג. דערדאָזיקער אַנצוג איז באַ-טטאַנען פון גראַבע וואָלענע הויזן מיט אַ רעקל. פון אויבן האָב איך אַנגעטאָן נאָך אַן אַנצוג פון דורכגעפּעכטע לייונט. צו די נאַקעטע פיס האָט מען מיר צוגעבונדן שטיקער וואָליק.

מען האָט מיר געגעבן אַ פירער. דאָס איז געווען אַ הויכער געזונטער אַמעריקאַנער. מיר זיינען אַרויס פונם הייזל, זיינען אַריין אין אַ טוריס, וואָס שטייט האַרט ביים אַפהאַנג פונם ציגן-אינזל. מיר האָבן זיך גענומען אַראָפּ-לאָזן צו דעמדאָזיקן אַפהאַנג איבער אַ שרויפנטרעפּ. אויפן וועג האָב איך איבער-געציילט 185 שטיגן. אַרויסגייענדיק דורך דער אונטערשטער טיר פונם טוריס,

האָבן מיר זיך געלאָזט גיין צום צענטראַלן וואַסערפאַל, וועלכער האָט מיט שרעקלעכע באַטויבנדיקע קולות גערעוועט איבער אונזערע קעפּ. מיין באַגליי-טער האָט מיך אָנגענומען פאַר אַ האַנט און גענומען שלעפּן אין סאַמע וואַסער-פאַל אַרײַן. זעענדיק, אַז די פאַרענטשעט האָבן זיך געענדיקט, און פּילנדיק, אַז עס פעלט מיר לופט, אַז איך האָב ניט, מיט וואָס צו עטעמען, האָב איך זיך געוואָלט אָפשטעלן און אָפּכאַפּן דעם אָטעם, אָבער מיין באַגלייטער האָט ניט געהערט, וואָס איך האָב צו אים גערעדט, און ער האָט, פאַרשטייט זיך, אויך ניט געקענט הערן — ער האָט מיך געשלעפּט אַלץ פאַראַויס איבערן נאַסן, גליטשיקן און אָנגעבויגענעם געזימס פונם פעלו. ס'איז מיר געוואָרן פינסטער אין די אויגן, איך האָב מער קיין זאַך ניט געזען. דאָס וואַסער האָט זיך פונקט ווי אין אַ דוש געגאַסן פון אויבן און פון אונטן.

דער באַגלייטער האָט מיך צוגעדריקט צום פעלו און איז פאַמעלעך גע-קראַכן מיט אַ זייט מיטן רוקן צום וואַסערפאַל. קומענדיק אַ ביסל צו זיך, האָב איך אויפגעהויבן די אויגן אַרויפצו און האָב דורך דעם געפּל פונם וואַ-סערשטורם דערזען אַ שוואַרצן פעלו — רעכטס, און אַ וואַסערוואַנט — לינקס. דער אויבערשטער טייל פון אָט דער וואַסערוואַנט האָט געלויכטן מיט אַ שוואַ-כער גרינלעכער פאַרב, און נידעריקער איז געווען אַ גאַנצער שטראָם וואַסער-טראַפּעלעך. מיט וואָס צו עטעמען איז ניט געווען; און אַנשטאַט לופט — כּסדר-דיקער וואַסערשטויב, פונקט ווי אונטער אַ כּסדרדיקן דוש. אָן וואָס זיך אָנ-צוהאַלטן איז אויך ניטאָ, איבערן פעלו פליסט וואַסער, די פּאָדלאָגע פון דער הייל איז אויך אינגאַנצן נאַס און אָנגעבויגן צום תּהום צו. ס'איז אָן אומאַנ-גענעמע און געפּערלעכע לאַגע. דער איינציקער אָנשפאַר איז דעם באַגלייטערס האַנט. אָבער טאַמער טוט ער זיך אַליין אויך אַ גליטש? איך האָב דערלאַנגט אַ געשריי, נאָר איך האָב ניט געהערט מיין אייגענעם קול...

אין עטלעכע רגעס אַרום זיינען מיר אַרויס אויף אַ הילצערנעם בריקל, וואָס פירט צו איינעם פון די גרעסטע אייביקע פעלזן. דאָ איז שוין די סכּנה אַריבער. אָבער דאָרטן, אונטערן וואַסערפאַל, אָדער, ריכטיקער געזאָגט, הינטערן וואַסערפאַל, איז ניטאָ קיין פאַרענטשעט, ניט קיין בריקלעך, און איין אומפאַרויכטיקער טריט פירט צום זיכערן טויט.

איך בין געוואָרן דורכגענעצט דורך און דורך. אַ קעלט און אַ שרעק האָט מיך דורכגענומען. אָבער מיין באַגלייטער, וואָס איז געשטאַנען לעבן מיר און האָט געשמייכלט, האָט מיר אומגעקערט דעם מוט, ער האָט געוויזן מיט דער האַנט אַרויפצו, מיר זיינען געווען פונקט אַנטקעגן דער וואַסערוואַנט פונם צענטראַלן וואַסערפאַל. די וואַסערטראַפּנס האָבן נאָך אַלץ געשפּריצט אויף אונז פון קאָפּ ביז די פיס, אָבער דאָך האָט מען שוין דאָ ווי עס איז געקאַנט אָטעמען. פאַר מיינע אויגן זיינען געווען צוויי זייער העלע רעגנבויגנס, ווי צוויי געשלאָסע-נע קאַנצענטרישע קרייזן. כ'האָב זיי, ווי פאַרצייטן נת, אָנגענומען פאַר אַ צייכן, אַז איך בין ניצול געוואָרן פון געפאַר.

אויף אַזאָ אופן ווערט דאָס געמאַכט אָס דער אינטערעסאַנטער, אָבטר

שרעקלעכער שפאציר אונטערן וואסערפאל; אבער די אמעריקאנער האָבן אויס-
געקלערט נאָך אַ שפאציר: די וואָס האָבן חשק, קענען זיך דורכפאָרן אין

ביים צענטראַלן וואַסערפאל.

א דאָמפער לעבן סאַמע וואַסערפאל. צו דעם צוועק איז פאַראַן אַ קליין דאַם-
פערל, וואָס לאָזט זיך יעדע 2 שעה אויפן געפערלעכן שפאציר. ליבהאַבער פון
אַזאַ מין וואַסעררייזע איז שטענדיק דאָ גענוג, און אַלע פאַקומען רעגנ-
מאַנטלען מיט קאַפּיושאַנען, וואָס נעצן ניט דורך. דער דאַמפער שווימט צו

דאָ צום קאָנאָדער, דאָ צום אַמעריקאַנער וואַסערפּאַל, דערביי דערנענטערט
ער זיך צו זיי אויף אַ קלאַפּטער 50. די פּאַסאַזשירן ווערן דערביי באַנעצט
מיט אַ גוס רעגן פון די וואַסערטראָפּנס, דערפאַר אָבער האָבן זיי די מעגלעכ-
קייט צו זען אַ בילד, וואָס האָט קיין גלייכן ניט.

דאָרטן, וואו דער דאַמפּער שווימט, איז דער טייך זייער ברייט — מער
ווי אַ וויאָרסט, דעריבער איז דאָרטן דער שטראָם ניט קיין גיכער, יעדנפּאַלס
קאָן זיך דאָרטן דער דאַמפּער אַיינהאַלטן, און ער ווערט ניט אַראָפּגעטראָגן
אַראָפּצו. אָבער אין אַ קורצן מהלך נאָכן וואַסערפּאַל ווערט דער טייך פאַר-
שמעלערט דורך ברעג-פעלזן און ווערט פאַרוואַנדלט אין עפעס מוראדיקס.
דאָס איז דער אַזוי גערופענער אונטערשטער אָפּשטורץ פון דער
ניאַגאַרע. אין אַ שפּאַלט צווישן מאַסיװע פעלזן טראָגט זיך דער מעכטיקער
שטראָם מיט אַזאַ גיכקייט, אַז דאָס וואַסער באַווייזט אַפילו ניט זיך צו צע-
ברעקלען אויף שוים און טראָפּנס. דאָס זיינען קאַלאַסאַלע וואַסערוואַלן, וואָס
יאָגן כּסדר איבער איינע די אַנדערע. יעדערן איז באַקאַנט דאָס אומאַנגענע-
מע געפיל, ווען מע שטייט האַרט ביי דער אַייזנבאַנליניע ווען עס פליט געשווינד
פאַרביי אַ צוג. אַן ענלעך געפיל באַהערשט אַייך אויך דאָ: איר שטייט אויפן
ברעג פון אַ ווילדן באַרגשפּאַלט און פאַרביי אַייך פליט מיט אַ שרעקלעכער
געשווינדקייט אַ וואַסערשטראָם פון 50 קלאַפּטער די ברייט און ווי מען זאָגט.
איז זיין טיף — ניט קלענער. דאָ איז אַ מורא צו שטיין, אַפילו ווען מען האַלט
זיך פאַר די פאַרענטשעס; יעדע רגע דוכט זיך אויס, אַז די גאַנצע פּלאַטפּאָר-
מע, וואָס איז צוגעטוליעט צום סטאַרטשענדיקן פעלז, וועט אין אַייז-אויגנבליק
ווערן אַראָפּגעשווענקט פונם וואַסער. דערמאָנט זיך נאָר: דער טייך, וועלכער
איז אונטערן וואַסערפּאַל געווען מער ווי אַ וויאָרסט די ברייט, פאַרשמעלערט
זיך דאָ ביז 50 קלאַפּטער! שטייענדיק אויפן ברעג פון דעמדאָזיקן שטראָם
שפירט מען גיכער שרעק, איידער פאַרגעניגן.

דוכט זיך, וועמען קאָן אַיינפּאַלן דער מַ עדאַנק אַריבער-
צושווימען דעם אונטערשטן שטראָם פון ניאַגאַרע? און דאָך האָט זיך געפונען
אַ מענטש, וואָס האָט דאָס געוואָלט טאָן. אין יאָר 1863 האָט דער אַמעריקאַנער
אַפיציר וועב געמאַלדן, אַז ער וועט מאַכן אַזאַ מין פאַרשטעלונג פאַר געלט.
משמעות, ער האָט זיך דאָס מקריב געווען פאַר זיין פאַמיליע און אויף אַזאַ
אופן געוואָלט פאַרזיכערן איר גורל. ס'קאָן אָבער אויך זיין, אַז וועב האָט גע-
האַפּט, אַז אים וועט זיך אַיינגעבן איבערצושווימען דעם שטראָם, ווייל ער
איז געווען אַן אויסגעצייכנטער שווימער. ער האָט אַזוי גוט געקאַנט שווימען,
אַז ער האָט זיך אַיינמאַל אַריינגעוואָרפן אינם אַטלאַנטישן אָקעאַן ראַטעווען
אַ מאַטראָס, וועלכן דער ווינט האָט אַראָפּגעטראָגן אין וואַסער אַריין.

און דאָס איז נאָך ניט גאָר! ער איז איבערגעשוואומען דעם דורכגוס-
פאַר-דע-קאַלע פון דער שטאַט דאָוור ביז דער שטאַט קאַלע, דאָס איז אַ מהלך
פון 40 וויאָרסט. ס'איז אַלואַ זייער מעגלעך, אַז דער העלדישער אַפיציר איז
געווען זיכער, אַז אויך דאָ וועט ער בייקומען דעם שטראָם. נאָר ווי ס'זאָל ניט

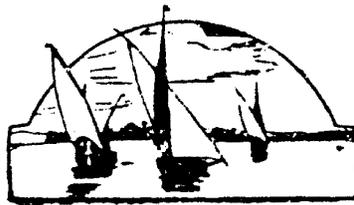
זיין, האָבן די רעקלאַמען אין מודעות אין די צייטונגען צום באַשטימטן סאַג צונויפגעקליבן אויף די ברעגעס פון דער ניאַגאַרע אַזאַ גרויסן עולם, אַז ביי-
דע ברעגעס זיינען געווען שוואַרץ פון מענטשן.

דעם 24 יולי אינאָונט איז דער מוטיקער אָפיציר צוגעגאַנגען צום אָפּ-
שטורץ און האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין וואַסער. דער שטראָם האָט אים פאַר-
שטייט זיך, גלייך אַוועקגעטראָגן מיט אַ גוואַלדיקער געשווינדקייט, אייניקע
אויגנבליקן האָט מען אים נאָך געזען. מע האָט געזען, ווי ער האָט אויפגע-
הויבן אַ האַנט: קאָן זיין, ער האָט געבעטן הילף, קאָן זיין, אַז ער האָט זיך
דאָס געזעגנט מיט די מענטשן און מיט דער וועלט. דערנאָך איז ער געלם
געוואָרן. ערשט אין 4 טעג אַרום האָט מען געפונען זיין קערפער אויף אַ מהלך
פון אַ וויאָרטס 15 נאָכן אָפּשטורץ. ס'איז אינטערעסאַנט, אַז אויפן קערפער
זיינען ניט געווען קיין שום אויסערלעכע שעדיקונגען.

זינט דעם יאָר 1878, ווען אַן אייראָפּעאישער מיסיאָנער האָט צום ערשטן
מאָל געמאַכט אַ געמעל פון דעם וואַסערפאַל ניאַגאַרע, זיינען אין דעמדאָזיקן
וואַסערפאַל פאַרגעקומען גרויסע ענדערונגען. דער וואַסערפאַל טרעט כסדר
אָפּ אויף צוריק אַלץ געענטער און געענטער צו דער אָזערע ער י צוליב דער
צעשטערונג פונם פעלו, פון וועלכן ער פאַלט אַראָפּ. דערדאָזיקער פעלו באַ-
שטייט פון אַ האַרטער שיכט קאַלכשטיין 12 קלאַפּטער די דיק. אונטער אים
ליגן ווייכערע שיכטן פון מערגעל און זאַמדשטיין, וועלכע ווערן לייכט צע-
שטערט פון וואַסער; דעריבער הענגען די קאַלכשטיינער איבערן אָפהאַנג,
ברעכן זיך ביסלעכווייז אָפּ פון אים און פאַלן אַראָפּ אין וואַסער אַריין. מ'האַט
אויסגערעכנט, אַז דער קאַנאַדער וואַסערפאַל טרעט אָפּ אויף צוריק אויף 7, 5
פוס אַ יאָר. אויב ער וועט ווייטער אויך אַזוי אָפּטרעטן, וועט אין 20,000 יאָר
אַרום דער ניאַגאַרער וואַסערפאַל אינגאַנצן פאַרשווינדן.

אַבער אין 20,000 יאָר אַרום וועט זיך ענדערן ניט נאָר די ניאַגאַרע
אַליין; די גאַנצע אויבערפלאַך פון דער ערד וועט זיין גאָר אַן אַנדערע, וואָרים
אַלץ, וואָס ס'איז דאָ אויף דער ערד, ענדערט זיך ביסלעכווייז. ס'וועלן זיך
אויך ענדערן די מענטשן. אָבער לאָמיר ניט טראַכטן, וואָס ס'וועט זיין אין
20,000 יאָר אַרום. דערווייל איז די ניאַגאַרע הערלעך שיין און דאָס פאַר-
געניגן, וואָס מ'באַקומט, ווען מען זעט זי, איז ניט צו באַשרייבן.

יודיש ס. ת.

אכטונג . ח' לערער!

אין פארלאג „נייע יידישע פאלקסטול“ ווילנע אין
ערשינען אביץ כרעסטאָאטיע פאר די העכערע קלאסן
„דאָס נייע וואָרט“ אין 4 בענדער

צונויפגעשטעלט פון ש. באסטאָנסקי און מ. חיימסאָן.

ערשטער באַנד — **עפאס.**

צווייטער באַנד — **ליריק.**

דריטער באַנד — **דראמע.** (גרייט זיך)

פערטער באַנד — **פראזע.**
